

Mēs ātri gribam, gribam, gribam

Jānis Blaževičs, viens no Tautas frontes līderiem Ventspilī, tad – Latvijas Republikas Augstākās Padomes deputāts, «Ventspils Nafta» direktors, tagad – uzņēmuma «Rietumu caurlūp vadu sistēma» prezidents. Tā pati nafta, tas pats tranzīts, kā toreiz. Tikai laiks arvien prasa attīstību, prāta un naudas ieguldījumus.

No tautfrontieša līdz naftiniekam

– Kad tu aizgāji no politikas, tev bija lieliskas valsts karjeras iespējas.

– Tas bija skaists laiks. Varbūt ne tik daudz vairs Augstākajā Padomē, cik Tautas frontē. Varēju jau turpināt politisko darbību «Latvijas Ceļā», kur man bija domubiedri, taču attiecos. Nejutos stiprs politikas aizkulisēs...

– Intrīgās?

– Vēljos strādāt darbu, ko pratu. Politikā, tāpat kā tagad uzņēmējdarbībā, nevari būt drošs, ka jau rīt neatradīsies uz ielas. Un tad ministrs Aivars Millers piedāvāja man kļūt par *Ventspils Naftas* direktoru. Toreiz Tautas frontes valdība vispār meklēja Latvijai lojālus uzņēmumu vadītājus.

– Tas bija laiks, kad rūpniecības uzņēmumos vajadzēja iecelt savējos.

– Kolektīvs mani totāli nepēma pretī. Sākot no sētnieka un beidzot ar vadošajiem speciālistiem, arod biedrību, krieviem un latviešiem. Manas pirmās latviski rakstītās pavēles turpat aiz durvīm tika saplēstas. Darbinieki gan īpaši nedalījās krievos un latviešos, tomēr bija izteikti noliedzošas attieksme pret jauno varu. Es, protams, nevarēju lepoties ar pieredzi naftas biznesā. Pārzināju vienīgi tehniku. Tai pašā laikā katastrofāli kritās pārkraušanas apjomi. Cinijos ar veidzirnā vām, līdz cilvēki sāka saprast, ka ir saskārušies ar speciālistu, turklāt netiek no darba padzīti.

– Varbūt padzīt vajadzēja vairāk, lai tagad būtu vieglāk?

– Vadošos darbiniekus sāku mainīt pamazām. Ne obligāti pret latviešiem, bet pret tādiem, kas vismaz nebija naidīgi noskaņoti pret valsti.

– Tev bija sava komanda?

– Nē, atnācu viens – 1200 cilvēku kolektīvā. Toties manās rokās bija pietiekoši varas, lai pēc pusgada notiktu lūzumus. Vadošajos amatos ienāca vairums latviešu, kuru rokās tagad šis uzņēmums arī atrodas. Tad sāka pieaugt arī naftas pārkraušanas apjomi. Kad atnācu uz *Ventspils Naftu* – tas bija 15 miljoni tonnu gadā. Tagad – 26 miljoni.

– Nesen Ventspils strādnieki kā pirmie un, šķiet, vienīgie, organizēti vērsās pie Krievijas vēstniecības, protestējami pret Krievijas ekonomiskā boikota politikas. Vai šis ir tavā laikā iesāktās proletariāta «pāraudzināšanas» sekas?

– Tam ir ekonomisks iegansts. *Ventspils Naftā* šobrīd krievu un latviešu strādnieku skaits ir apmēram vienlīdzīgs. Kur krievu strādniekam iet? Uz Krieviju? Ne katrs iekārtosies darbā Maskavā, bet ir labi zināms, kas tur notiek citās Krievijas pilsētās, par laukiem nemaz nerunājot. Kur strādnieks dabūs vēl labāku atalgojumu? *Ventspils Nafta* tas ir vidēji Ls 500 mēnesī, bet ir kas saņem ap Ls 1000. Strādnieki saka: «Man ir vajadzīgs darbs un alga par ko paba-

rot ģimeni. Pārējais mani neinteresē. Ne valdības, ne krievu, ne latviešu likumi.»

It kā primitīvi, bet tā tas ir. Un, ja arī Ventspilī darba nebūtu, diez vai šie darbinieki brauktu uz Krieviju, kur tāpat ir bezdarbs? Vai no Līvāniem, kur visvairāk bezdarbnieku, daudzi krievi devušies uz tēvzemi?

Politikas uzņēmējdarbība

– Varbūt tu esi jutis, kā politiķu raustītie pavedieni velkas ap uzņēmēju vai gluži otrādi. Kāda bijusi politikas un ražotāju attiecību dinamika kopš 1991. gada?

– Kad es ieradās strādāt *Ventspils Naftā*, man bija sakars tikai ar vienu politiķi – manu ministru. Ap 1996. gadu, kad sākās VN privatizācija, te pirmoreiz pa istam ienāca politika, partijas. Vispirms dibinājās politiskās padomes no partiju pārstāvjiem. Man, kā uzņēmuma prezidentam diezgan nopietni bija jāreķinās ar organizācijām, kuras šie cilvēki pārstāvēja. Bet politika un bizness joprojām ir cieši jo cieši savijušies. Tuvākajos gados neredzu pat mazāko to distancēšanās iespēju. Būtu labi, ja viņi nejauktos vismaz uzņēmumu iekšējā un komercdarbībā.

– Ko tu tadā gadījumā teiktu par Saeimas partiju finansēšanu no valsts budžeta? Tagad partijās, vienalga, ieplūst milzīgas summas no uzņēmumiem, jūs maksājat tā vai tā, tikai šāda, valstiski neregamentēta maksāšana ir labs mērojums vispārējai korupcijai. Paliek taču partijās «parādā» uzņēmējiem, un uzņēmēji «parādā» partijām.

– Politiskās partijas tiešām pilda biznesa uzdevumus. Būtu naīvi domāt, ka uzņēmēji tā vienkārši, aiz politiskās pārliecības met naudu galdā. Ja partija tiek finansēta, tad tādēļ, lai kaut ko iegūtu sev. Ja patiešām gribam, lai politiskais klimats Latvijā uzlabotos, partijām nosakāms stingrs budžeta finansējums. To varētu dalīt pēc vietu skaita parlamentā vai citiem kritērijiem, kas gan ir tehnisks jautājums. Galvenais – tiem, kas nevēlas galīgu morāles degradāciju valsti, jāpieņem attiecīgs politiskais lēmums. Daudzi uzņēmēji labprāt šo naudu valsts kasē iemaksātu nodokļu veidā, lai tikai pašiem šai zaņķi nebūtu jālien. Tā vai tā politiķi vienmēr saņems kaut ko ārpus oficiālā finansējuma, bet tas jau būs ar zināmu risku tikt krimināli

sodītam. Pie pašreizējiem likumiem es drikstu mierīgi iet pie kādas partijas līdera, izvilkt zūksni zaļo, un nekas!

– Vai tu esi izjutis, kas ir politiķu šantāža?

– Personiski nē. Tāpēc jau *Ventspils Naftas* finansējums partijām ir atklāts, lai šādas iespējas nebūtu.

Atbalstkultūra

– *Ventspils Nafta*, spriežot pēc publiskajiem pārskatiem, nav skopojusies ar partiju finansēšanu. Taču uzņēmēji ir atbildīgi arī par apgaismotas sabiedrības tapumu, tas ir, par kultūru un izglītību.

– Gribu nedaudz atkāpties no *Ventspils Naftas*.

Padomā, cik daudz šobrīd būtu izdarīts kaut vai ciņā pret AIDS, ja šis sērgas novēršanai pasaules uzņēmēji ieguldītu kaut pusi pasaules hoķeja ziedotās naudas! Tai pašā laikā es ar šausmām skatos uz informāciju par Latvijas cilvēku veselības stāvokli. Gandrīz vislielākais izdzertā alkohola daudzums uz cilvēku, viens no īsakajiem vīriešu mūžiem Eiropā. Taču es gribu pakritizēt arī kultūras organizētājus (menedžerus). Manuprāt, viņi neprot mums dot preti tādu reklāmu, kādu saņemam sportā. Ja es sponsorēju kādu grāmatu vai filmu, to apraksta vienā, pāris avīzēs, un viss. Uzņēmējs grib kaut ko lielāku. Esmu runājis ar daudziem kultūrorganizatoriem un jautājis: «Kas notiks pēc tam, kad es palīdzēšu?»

Atbildes ir nepārliecinošas.

– Varbūt tomēr pietiekoši tālredzīgi nav mūsdienu mecenāti un sponsori? Šodienas uzvara sportā rīt jau aizmirsisies. Grāmata, skaņdarbs, bilde paliks.

– Mēs jau varam viņus kritizēt, bet bagātu cilvēku rašanās procesā ir zināmas likumības. Gan jau pēc zināma laika arī pie mums parādīsies daudzmag stabils materiāli nodrošināto bagātnieku slānis, kas gribēs ziedot kultūrai. Iespējams, tie būs mana gadagājuma un vecāki uzņēmēji. Apskaidība balstīt paliekošas vērtības nāk kopā ar dzīves pieredzi.

– Bet atceries Augustu Dombrovski, par kura uzņēmējdarbību cilvēki šodien tikpat kā neko nezina, lai arī viņš bija viens no bagātākajiem latviešiem! Latvijas atmiņā palicis tikai viņa Zie-

meļblāzmas nams, tā iemītnieki Krišjānis Barons, vijo-

les.

– Tas tiesa. *Ventspils Naftā* kādreiz bija lieliski direktori. Viens no viņiem te nostrādāja desmit divpadsmit gadus. Šodien viņš ir dzīvs tikai to cilvēku atmiņās, kas pamazām aiziet. Par to tagad daudzi uzņēmēji nedomā. Svarīgi liekas tikai tas, kā viņus uztvers laika biedri. Es piekritu, ka lielāka nozīme ir pārļaicīgajam: kultūras pieminekļiem.

Pats sev un savai vietai

– Ivars Godmanis intervijā LMM reiz teicis, ka latviešu uzņēmējam šobrīd neesot laika lasīt: kamēr lasīšot, konkurents viņu apsteigs. Tevi arī?

– Es lasu. Lielajā biznesā jau īpašas morāles nav. Lasu Teodora Dreizera romānus un redzu, cik līdzīgi rīkojamies arī mēs. Uzņēmējam parasti ir viens mērķis: kļūt pārticīgam. Ja nav morālā līdzsvara, tas saārda personību.

– Tu esi atbalstījis vairāku grāmatu izdošanu.

– Tās pārsvarā ir latgaliešu grāmatas, un esmu iecerējis atbalstīt vēl vienu – par Latgales vēsturi. Kā zināmu nodevu vietai, no kurienes esmu nācis.

– Kur tu esi dzimis?

– Krāslavas rajonā, Konstantīnovas pagastā.

– Zilo ezeru zemē!

– O, jā! Bērnībā, kad pirmo reizi nopirkām divriteņus, tūlīt aizbraucām uz Sauleskalnu. Uzkāpām un raudzījāmies: visa pamales zila! Bezgala skaists un bezgala grūts novads.

– Tu pats arī jūties kā latgalietis?

– Domāju gan. Ventspilī jūtos kā no Latgales nācis. Man tur ir tēvs un māte. Tēvam 94 gadi. Mūsu apkārtnē vispār ir neparasti daudz ilgdzīvotāju. Civilizācija šo novadu nav daudz skārusi.

– Iedomājies, kas notiktu, ja Latgalē tagad iesēstos tāds milzīgs kā *Ventspils Nafta*? Viss taptu apbūvēts un iežogots kā Beļģijā, ir tikai stādīti krūmi un koki.

– Jā, arī Amerikā, kad lidoju tai pāri, izņemot tukšnešus un kalnus, redzēju tikai pilsētu pie pilsētas, redzēju ar mājām kā rudziem nosētu, ar ceļiem sagraizītu zemi. Bet tai pašā laikā jājautā, kas tad notiek mūsu Latgales vēl neskartajā, vēl skaistajā lauku vidē? Degradācija, dzeršana. Vajag man tur, piemēram, zemi apstrādāt. Eju pie traktorista. Solu 10 latas. Nebraukšot. Lai dodot 50 santīmu. Kāpēc? Tāpēc, ka par 10 latiem vajadzēs strādāt, bet 50 santīmus dabūs tāpat.

– Kāds, tavuprāt, ir cilvēka dzīves mērķis?

– Paudišu drūmu filozofiju. Esmu stāvējis pie daudzu vienaudžu kapiem. Kāda nozīme tai mīklī ir viņu sakrātajai mantai? Kādēļ viņi centušies, skrējusi? Kas viņiem vairs vajadzīgs? Nekas. Man arī ne. Kamēr esmu dzīvs cilvēks, man gribas šo dzīvi piepildīt un piepildīt ne tikai ar naudas raušanu, ar citu cilvēku apšmaukšanu. Ir vajadzīgs garīgas pilnveidošanās mērķis, lai cilvēks nekļūtu par noziedznieku.

– Nabadzīgais nespēj arī izglītoties. Laba izglītība Latvijā kļūst nevis par gudrāko, bet gan par bagātāko privilēģiju.

– Patiešām, es esmu redzējis

laukos strādīgas ģimenes, kuras ar čaklu saimniekošanu sagādā sev ēdamo, bet neko nevar nopirkt, nevar sūtīt skolā bērnus, jo nav naudas.

– Vai tu pats, turīgs būdams, piekriti, ka ar godīgu darbu mūsdienu Latvijā vēl ir grūti gūt panākumus?

– Grūti. Godīgi sakot, domāju, ka tā ir augoša kapitālisma pazīme, kas šodien, cerams, mazinās. Privatizācija savus augļus tomēr devusi. Nav vairs valsts īpašuma, uz kā bija tik viegli iedzīvoties. Cilvēki sāk ieguldīt līdzekļus kapitāla vairošanā. Jo ātrāk privatizācija beigsies, jo drīzāk sāksies veselīgāki attīstības procesi.

– Tavuprāt, drīzumā sagaidāms laikposms, kad uzņēmumi audzēs ne tikai sevi, bet arī valsti?

– Domāju gan. Taču tam jāattīsta labvēlīga valsts un likumu vide. Vide ir priekšnoteikums biznesa attīstībai. Tas gan ir priekšā.

Neatkāpieties!

– Cik radošs var būt uzņēmējs?

– Jebkurš lēmums ir radošs. Lēmums jāpieņem māksliniekam, un lēmums jāpieņem uzņēmējam. Strādādams pie naftas tranzītkoridora projekta, es jaunrades brīdī izjūtu, satikdamies ar partneriem. Tad vienā mirklī jāapsver tik daudz iespēju un reizē katra no tām jāapsauba.

– Kāds ir tavs Latvijas valsts redzējums?

– Latviska Latvija. Es ar to nedomāju tik daudz par nacionālo sastāvu, cik par skolu, domāšanu, saimniecisko kultūru. Mani uztrauc, ka savām rokām varam viegli sagraut brīnumu, ko esam radījuši. Būdam Krievijā šais trāķajās dienās, runāju ar Krievijas politiķiem. Viņi saka: «Nacionālās pozīcijas, no kurām jūs atkāpsities, nekad vairs neatgūsiet. Neatkāpieties! Jūs kā kaimiņus Krievija vienmēr spiedīs. Tas nenozīmē, ka bikli jāraipo atpakaļ. Tā pazaudēsiet valsti.»

Tādēļ es nevaru saprast, kāpēc leģionāriem, kas 16. martā gāja pie Brīvības pieminekļa, mūsu valstsvīru izpratnē bija savā zemē jābūtas kā pēdējiem suņiem, kāpēc viņus kā vecos laikos pēc tam apspļaudīja savējie. Tai pašā laikā citai demonstrācijai, nacionālboļševikiem bez aizrādījumiem jābūt darīt visu. Tur vara neiejaucās. Un kurš ir atbildējis Helmūta Kola nekaunīgajiem pārmetumiem Latvijai? Viņam, kura valsts atbildīga par latviešu trāģediju, šai gadījumā vajadzēja paklusēt.

– Daži aizbildinās, ka tieši tādu Latvijas politiku grib Eiropas savienība.

– Izskatās, ka paši mēs ļoti ātri gribam, gribam, gribam. Mums ir dota vienreizēja izdevība radīt savu, unikālu likumu sistēmu, nodrošināt attīstības izrāvienu, nevis panākot, bet pat apsteidzot Rietumus. Ja par katru cenu un pēc iespējas drīzāk iestāsimies Eiropas savienībā, būsīm spiesti unificēties, un Latvija neko neiegūs. Ekonomiski mūsu vajadzību pēc šīs savienības pagaidām ir ļoti grūti pamatot, lai arī principā es neesmu pret. Taču vispirms ir jāuzceļ valsts. Jāatrisina, piemēram, jautājums, vai Latvijai vispār vajadzīgs prezidents un, ja vajadzīgs, tad kādai būt tai varai. Nav pieņemti elementāri iekšpolitiskie lēmumi. Ko darīt savienībā, ja mēs paši vēl neesam paši?■